

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**В. М. Руфанова
С. І. Шевченко
В. В. Шаблистий**

**ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИНАМ,
ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ**

Методичні рекомендації

Дніпро
2024

УДК 343.85
Р 82

*Схвалено Науково-методичною радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 8 від 20.03.2024 р.)*

АВТОРИ:

Вікторія РУФАНОВА, доцент кафедри кримінального права та кримінології Дніпровського державного університету внутрішніх справ, слідчий криміналіст Слідчого управління ГУНП у Дніпропетровській області, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції;

Сергій ШЕВЧЕНКО, заступник директора Навчально-наукового інституту заочного навчання та підвищення кваліфікації Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції;

Володимир ШАБЛИСТИЙ, директор Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.

Р 82 Руфанова В. М., Шевченко С. І., Шаблистий В. В.
Запобігання та протидія злочинам, пов'язаним із домашнім насильством: метод. рекомендації. / В. М. Руфанова, С. І. Шевченко, В. В. Шаблистий. Дніпро : ДДУВС, 2024.
26 с.

Викладено поняття злочинів, пов'язаних із домашнім насильством, висвітлено питання його форм, наведено кримінологічні показники зазначених злочинів та повноваження Національної поліції щодо запобігання домашньому насильству.

Для здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників ЗВО МВС зі специфічними умовами навчання, працівників Національної поліції.

© Автори, 2024
© ДДУВС, 2024

ЗМІСТ

1. Поняття злочинів, пов'язаних із домашнім насильством.....	4
2. Форми домашнього насильства.....	10
3. Кримінологічні показники злочинів, пов'язаних із домашнім насильством.....	13
4. Повноваження Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.....	23

1. ПОНЯТТЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Від злочинів, пов'язаних із домашнім насильством, може страждати будь-яка особа, незалежно від раси, віку, сексуальної орієнтації, релігії, статі чи гендерної приналежності. Це негативне явище зачіпає людей різного соціально-економічного статусу та рівня освіти. Воно може трапитися як у стосунках осіб протилежної статі, так і в одностатевих стосунках, як між інтимними партнерами, які одружені або живуть разом, зустрічаються чи мають спільну дитину.

Домашнє насильство впливає не лише на тих, хто зазнав насильства, але також має суттєвий вплив на членів сім'ї, друзів, колег, інших свідків і суспільство в цілому. Діти, які ростуть свідками домашнього насильства, автоматично набувають статусу постраждалої від домашнього насильства особи. Постійне спостереження за насильством у родинному колі призводить до толерування насильства в майбутньому, оскільки постійне спостереження за насильницькими діями призводить до того, що насильницька модель поведінки перетворюється на норму.

Першим кроком на шляху до протидії злочинам, пов'язаним із домашнім насильством, є з'ясування його сутності та тих незворотних наслідків, до яких воно здатне призвести.

Суддя Верховного суду України Н. Стефанів висловив думку, що «поняття «злочин, пов'язаний із домашнім насильством» ширше за поняття «домашнє насильство», що передбачене ст. 126-1 КК. Адже злочин, пов'язаний із домашнім насильством, – це не лише кримінальне правопорушення, передбачене ст. 126-1 КК. Це також кримінальні правопорушення:

- що містять кваліфікуючу ознаку «вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких стосунках»;
- кримінальні правопорушення, поєднані з обтяжуючою обставиною, передбаченою в п. 6-1 ч. 1 ст. 67 КК «вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах»;
- кримінальні правопорушення, що відповідають та п. 6 ч. 1 ст. 67 КК у частині «вчинення злочину ... у присутності дитини».

Звужене тлумачення та зведення поняття «злочин, пов'язаний із домашнім насильством» виключно до ознак складу злочину, передбаченого ст. 126-1 КК, не дає можливості використовувати комплекс механізмів для захисту жертв домашнього насильства, зокрема застосовувати термінові заборонні приписи, обмежувальні заходи тощо»¹.

¹ Однією з умов кримінальної відповідальності за домашнє насильство є те, що воно має бути систематичним – суддя ККС ВС. URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1322490/>

Аналіз судової практики та звітних матеріалів органів поліції та Офісу Генерального прокурора свідчать, що до злочинів, пов'язаних із домашнім насильством відносяться інші, окрім ст. 126-1 КК склади кримінальних правопорушень, зокрема передбачених ст.ст. 125, 126, 129, 152, 156, 301 КК тощо², якщо діяння вчинено стосовно/відносно осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII (ст. 3).

Схожу точку зору висловлює О. Харитоновна, яка структурує систему кримінально правового реагування на домашнє насильство наступним чином:

- 1) поява ст. 126-1 КК «Домашнє насильство»;
- 2) поява в деяких складах злочинів кваліфікуючої ознаки «вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах»;
- 3) поява у ст. 67 КК обтяжуючої обставини «вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах» (п. 6-1 ч. 1 ст. 67 КК) та розширення змісту п. 6 ч. 1 ст. 67 КК за рахунок «вчинення злочину ... у присутності дитини»³.

На думку Вознюк А., під злочином, пов'язаним з домашнім насильством, окрім злочину, передбаченого ст. 126-1 КК України, слід розуміти й інші злочини, які полягають в умисному вчиненні фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах. Науковець пропонує їх класифікувати за видами насильства:

- 1) злочини, пов'язані з домашнім насильством фізичного характеру (наприклад, передбачені статтями 121, 122, 125, 126, 135, 136, 146, 115, 120 КК України);
- 2) злочини, пов'язані з домашнім насильством психічного характеру (наприклад, передбачені статтями 129, 134, 142, 143, 154, 300, 301, 303 КК України);
- 3) злочини, пов'язані з домашнім насильством економічного характеру (наприклад, передбачені статтями 150, 150-1, 164, 165, 166, 167, 304 КК України);

² Протидія домашньому насильству (2018 – 2021 рр). Офіс Генерального прокурора. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/protidiya-domashnomu-nasilstvu>.

³ Харитоновна О. В. Ключові засади гендерної політики в кримінальному праві України та основні напрями реформ щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству: наук.-практ. посібник. Харків : ТОВ «Вид-во «Права людини», 2018. С. 37

4) злочини, пов'язані з домашнім насильством сексуального характеру (статті 152, 153, 154 КК України)⁴.

Не однозначною є і позиція Верховного суду України щодо тлумачення поняття «злочин, пов'язаний із домашнім насильством». Зокрема, Верховний Суд, відмовив у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою прокурора, який брав участь у розгляді кримінального провадження апеляційної інстанції, щодо справ, які стосуються злочинів, пов'язаних із домашнім насильством (ухвала від 03 жовтня 2019 р. (справа № 633/666/19 провадження № 51-4906ск19); ухвала Верховного Суду від 21 жовтня 2019 р. (справа № 474/442/19 провадження № 51-5124ск19).

Відмову було аргументовано тим, що «злочин, пов'язаний із домашнім насильством», не було підтверджено в судовому засіданні, оскільки інкриміноване ОСОБІ_2 правопорушення не є таким злочином у розумінні ст. 126-1 КК і суд не може розцінювати його дії як злочин за вказаною статтею, адже органами досудового слідства дії ОСОБА_2 кваліфіковано за ч. 1 ст. 125 КК»⁵. Тобто «злочин, пов'язаний з домашнім насильством» прирівнюється виключно до ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК, і якщо ознаки складу цього кримінально протиправного діяння не встановлено, суд у задоволенні скарги відмовляє.

Схожу точку зору висловлює Т. Нікіфорова, яка під кримінальним правопорушенням, пов'язаним із домашнім насильством, розуміє усі суспільно небезпечні діяння, що підпадають під визначення домашнього насильства, передбаченого п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»⁶.

Таким чином, у науковій літературі сформувалося два підходи до поняття «кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством»:

1) до злочинів, пов'язаних із домашнім насильством належать діяння, передбачені виключно ст. 126-1 КК (звужене розуміння);

2) до злочинів, пов'язаних із домашнім насильством, відноситься широке коло діянь за критеріями, які окреслені у Конвенції ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульській конвенції) або в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (широке розуміння)⁷.

⁴ Вознюк А.А. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство: актуальні питання теорії та практики. *Форум права*. 2019. № 2. С. 6-14. URL : http://forumprava.pp.ua/files/006-014-2019-2-FP-Voznyuk_3.pdf.

⁵ Ухвала Верховного Суду колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду від 03.10.2019 р. Справа № 653/666/19 провадження № 51-4906ск19. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84746160>.

⁶ Нікіфорова Т. І. Теорія і практика застосування заходів кримінально-правового характеру: навч. посібник. Хмельницький : ХУУП ім. Л. Юзькова, 2020. С. 142.

⁷ Романцова С., Устрицька Н., Гловюк І. та ін. Кваліфікація та основи методики розслідування домашнього насильства: навч. посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2022. С. 151.

Отже, Конвенція Ради Європи щодо запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція, п. б) ч. 1 п. ст. 3.) тлумачить «домашнє насильство» як усі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які відбуваються в лоні сім'ї чи в межах місця проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні або незалежно від того, чи проживав правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні⁸.

Імплементациєю вищенаведеної норми стало визначення домашнього насильства у вітчизняному законодавстві. Так, у Законі України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначено, що домашнє насильство – це діяння (дія або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь⁹.

Дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству незалежно від факту спільного проживання поширюється на таких осіб:

- 1) подружжя;
- 2) колишнє подружжя;
- 3) наречені;
- 4) мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) та інший з подружжя (колишнього подружжя);
- 5) особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти;
- 6) особи, які мають спільну дитину (дітей);
- 7) батьки (мати, батько) і дитина (діти);
- 8) дід (баба) та онук (онука);
- 9) прадід (прабаба) та правнук (правнучка);
- 10) вітчим (мачуха) та пасинок (падчерка);
- 11) рідні брати і сестри;
- 12) інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племінниця), двоюрідні брати і сестри, двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онука);

⁸ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьби із цими явищами. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text.

⁹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

13) діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими;

14) опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням;

15) прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя;

16) інші родичі, інші особи, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови спільного проживання.

Отже, висловлений законодавцем підхід до тлумачення домашнього насильства та перелік осіб, між яким може виникати домашнє насильство, свідчить про широке тлумачення цієї протиправної поведінки. На підставі цього вважаємо не зовсім коректним та обґрунтованим, до злочинів, пов'язаних із домашнім насильством відносити виключно ст. 126-1 КК України.

Для/з метою підтвердження цієї думки наведемо положення постанови Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 453/225/19 від 12 лютого 2020 р. щодо тлумачення поняття «злочину, пов'язаного з домашнім насильством», під яким слід вважати будь-яке кримінальне правопорушення, обставини вчинення якого свідчать про наявність у діянні хоча б одного з елементів (ознак), перелічених у ст. 1 Закону № 2229-VIII, незалежно від того, чи вказано їх в інкримінованій статті (частині статті) КК як ознаки основного або кваліфікованого складу злочину. У постанові колегія суддів акцентувала, що під час визначення підстав для закриття кримінального провадження формулювання «злочин, пов'язаний із домашнім насильством» слід визнати оціночним поняттям, а не відсилочною нормою лише дост.126-1КК. Отже, таке поняття не має ототожнюватися виключно з указаною статтею. Також Судом зазначається, що у п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК України заборона закриття кримінального провадження поширюється на осіб, які вчинили злочин, пов'язаний із домашнім насильством, за умови, що слідчі органи пред'явили особі таке обвинувачення і вона мала можливість захищатися від нього¹⁰.

Тобто, цією постановою Верховний Суд акцентує увагу на правильності оформлення та формулювання обвинувального висновку слідчим органом щодо злочинів, пов'язаних з домашнім насильством. Важливо, щоб по кримінальному провадженню було зібрана доказова база та пред'явлено обвинувачення за діяння, пов'язані з домашнім насильством, навіть якщо дії винної особи кваліфіковано не за ст. 126-1 КК України, але вчинені щодо осіб, передбачених ст. 3 Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

¹⁰ Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 12.02.2020 р. Справа № 453/225/19 провадження № 51-4000кмо19.

Важливою ознакою домашнього насильства є ознака систематичності. Однак на практиці досить часто виникають проблеми в доведенні цієї ознаки домашнього насильства (ст. 126-1 КК). Зокрема, важливо звернути увагу на те, що в огляді судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду за 2023 р. зазначено, що для доведення *систематичності* як ознаки складу домашнього насильства (ст. 126-1 КК) важливими є сам *факт і обставини вчинення окремих його епізодів*. Правові наслідки, що настали чи не настали для кривдника за цими окремими епізодами, а також час, коли такі наслідки настали, не є обставинами, які можуть впливати на доведеність цих епізодів¹¹.

Домашнє насильство може доводитися будь-якими доказами, допустимими у кримінальному провадженні. Серед іншого, суд може взяти до уваги:

- адміністративні протоколи поліції;
- обмежувальні приписи;
- рішення суду в справі про адміністративне правопорушення.

Усі докази оцінюються судом сукупно з іншими доказами, наданими сторонами¹². Разом із цим зазначається, що вказівки апеляційних судів на віктимну поведінку потерпілої, спрямовану на конфлікт із засудженим, що викликала невдоволення засудженого і конфлікти з ним, суперечить меті ст. 126-1 КК, що полягає в захисті жертви домашнього насильства та запобіганні його ескалації. Саме тому важливо більш предметно досліджувати діяння кривдника зокрема наявні в нього важелі впливу на постраждалу особу¹³.

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що злочини, пов'язані з домашнім насильством це не лише діяння, передбачені ст. 126-1 КК України, але й інші злочини, об'єктивні ознаки яких містять хоча б один елемент передбачений ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та вчиненні відносно осіб, передбачених ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», незалежно від факту спільного проживання.

¹¹ Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_KKS_01_06_2023.pdf.

¹² Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 28.02.2023 р. у справі № 725/4683/20. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109395413>.

¹³ Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_KKS_01_06_2023.pdf.

2. ФОРМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

За результатами дослідження, проведеного на замовлення ОБСЄ було встановлено, що дві третини (67 %) жінок у віці 15 років і старше зазнали психологічного, фізичного або сексуального насильства з боку партнера чи іншої особи.

Найчастіше кривдниками є попередні партнери. Майже 3 з 10 жінок (28%), у яких був раніше попередній партнер, кажуть, що вони зазнали фізичного й/чи сексуального насильства з його боку. До порівняння: 15 % жінок, у яких наразі є партнер, стверджують, що вони зазнали фізичного або сексуального насильства від свого нинішнього партнера; 24 % від усіх жінок (віком від 18 до 74 років) стверджують, що вони зазнали фізичного й/або сексуального насильства від іншої, ніж партнер, особи. Одна десята (10 %) жінок стикалася з переслідуванням. Якщо брати до уваги жінок віком від 15 років і старших, то майже половина (49 %) з них стверджує, що зазнала сексуального домагання¹⁴.

Говорячи про поширеність окремих видів насильства щодо жінок у віці старше 15 років, то 75 % всіх випадків – це різні види насильства, 65 % складає психологічне насильство, вчинене з боку інтимного партнера; 49 % – сексуальне домагання, 35 % – фізичне й/або сексуальне насильство, вчинене інтимним партнером або іншою, ніж партнер, особою і 10 % – переслідування. Кожна 10 жінка стає жертвою фізичного та/або сексуального насильства з боку іншої, ніж інтимний партнер особою¹⁵.

Законом України «Про запобігання та протидію домашнього насильства» визначено чотири основні форми домашнього насильства:

1. *Психологічне насильство* – форма домашнього насильства, що містить словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи.

Психологічне насильство призводить до втрати особою почуття власної гідності внаслідок постійної критики, приниження, погрози, обмеження у діях тощо.

Психологічне насильство може виражатися в діяннях, коли кривдник (особа, на яку поширюється дія законодавства) чинить щодо особи наступні дії:

- обзиває, ображає або постійно критикує;
- не довірливо, ревниво, зверхньо поводить себе;

¹⁴ Добробут і безпека жінок. Дослідження насильства над жінками в Україні. Проведено під керівництвом ОБСЄ. 2019. 120 с. URL : https://www.osce.org/files/f/documents/0/8/440318_0.pdf.

¹⁵ Там само.

- намагається ізолювати від родини чи друзів;
- стежить, куди ви ходите, кому телефонуєте і з ким проводите час;
- забороняє працювати;
- забороняє спілкування з родичами, друзями, колегами;
- контролює фінанси або відмовляється ділитися грошима;
- карає за поведінку, яка не подобається кривднику;
- практикує авторитарні, домінуючі, зверхні стосунки;
- погрожує завдати шкоди особі, дітям, родині чи домашнім тваринам;
- принижує будь-яким способом.

Психологічне насильство призводить до того, що постраждала особа не відчуває себе в безпеці, унаслідок чого вона перебуває у стані психологічної напруги, приниження та переживання, що негативно впливає на ментальне та фізичне здоров'я.

Психологічне насильство може виражатися у переслідуванні (сталкінг) особи з метою контролю за її життям, спілкуванням, переміщенням. Сталкінг може передбачати телефонні дзвінки, надсилання небажаних листів, подарунків, стеження на роботі, вдома та в інших місцях, що їх постраждала часто відвідує.

2. *Фізичне насильство* – форма домашнього насильства, що містить ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.

Фізичне насильство може виражатись у діяннях, коли кривдник (особа, на яку поширюється дія законодавства) чинить щодо особи такі дії:

- в агресивному стані завдає шкоди майну (кидає предмети, б'є стіни, б'є двері ногами тощо);
- штовхає, ляпає, кусає, б'є або душить;
- кидає особу у небезпечному чи незнайомому місці;
- лякає необережним керуванням;
- використовує зброю, щоб погрожувати або заподіяти біль;
- змушує потерпілу особу залишити свій дім;
- затримує особу у власному домі або не дозволяє вийти;
- заважає особі викликати поліцію чи звернутися за медичною допомогою;
- заподіює біль/завдає болю вашим дітям;
- застосовує фізичну силу в сексуальних ситуаціях;
- примушує вживати алкогольні напої/наркотики.

3. *Сексуальне насильство* – форма домашнього насильства, що містить будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності

дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності.

Сексуальне насильство може виражатись у діяннях, коли кривдник (особа, на яку поширюється дія законодавства) чинить щодо особи такі дії:

- звинувачує у зраді або часто ревнує до ваших зовнішніх стосунків;
- наполягає, на тому, щоб особа одягалася сексуально;
- ображає з сексуальним підтекстом або називає словами сексуального значення;
- примушує до статеких відносин, маніпулює з метою отримання статеких відносин;
- вимагає статеких зносин, не зважаючи на небажання через хворобу, втому чи інший пригнічений стан;
- навмисно спричиняє біль підчас статеких відносин, в тому числі використовуючи для цього зброю;
- залучає третіх осіб до статеких відносин з вами всупереч вашій волі;
- ігнорує ваші почуття щодо статеких відносин¹⁶.

4. *Економічне насильство* – форма домашнього насильства, що містить умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів або документів та можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг із лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру.

Економічне насильство може виражатися в діяннях, коли кривдник (особа, на яку поширюється дія законодавства) чинить щодо особи наступні дії:

- примушує віддавати всі зароблені гроші;
- не дозволяє працювати;
- обмежує доступ до грошей, активів, кредитів, фінансової інформації;
- примушує до невиконання спільних фінансових зобов'язань.

¹⁶ What Is Domestic Abuse? URL : <https://www.un.org/en/coronavirus/what-is-domestic-abuse>.

3. КРИМІНОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Дослідження первинної кримінологічної інформації про злочинність здійснюється за допомогою кількісних та якісних показників. До них відносять: рівень, інтенсивність, структуру, динаміку, географію, характер, латентність, ціну та інші.

Аналіз офіційних статистичних даних Національної поліції України та Офісу Генерального прокурора свідчить про поступове зростання кількості обліковуваних кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством: 2013 р. – 2247, 2014 р. – 918, 2015 р. – 998, 2016 р. – 1292, 2017 р. – 1341, 2018 р. – 1586, 2019 р. – 2554, 2020 р. – 3972, 2021 р. – 4800, 2022 р. – 3360, 2023 р. – 6 805¹⁷.

Таблиця 1

**Рівень вчинення кримінальних правопорушень,
пов'язаних з домашнім насильством за 2013-2023 роки**

Стаття	Статус	Роки										
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
126-1	Зареєстр.							1068	2213	2432	1498	2705
152	Зареєстр.	508	421	323	349	259	203	355	393	406	250	450
153	Зареєстр.	292	212	192	214	249	253	69	87	85	94	119
154	Зареєстр.	3	6	3	1	6	7	12	8	9	5	3

Дослідження окремих складів злочинів, пов'язаних із домашнім насильством, представлений в абсолютних числах кількості зареєстрованих злочинів дозволяє констатувати зростання рівня практично всіх кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством¹⁸.

Останніми роками спостерігається тенденція до зростання рівня домашнього насильства, зґвалтування, сексуального насильства (рис. 1).

¹⁷ За офіційним даними з веб-порталу Офісу Генерального прокурора України. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

¹⁸ Руфанова В. М. Кримінологічні показники гендерно зумовленого насильства в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 4. URL : https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2023/nv4/NV_4-2023-123-132.pdf.

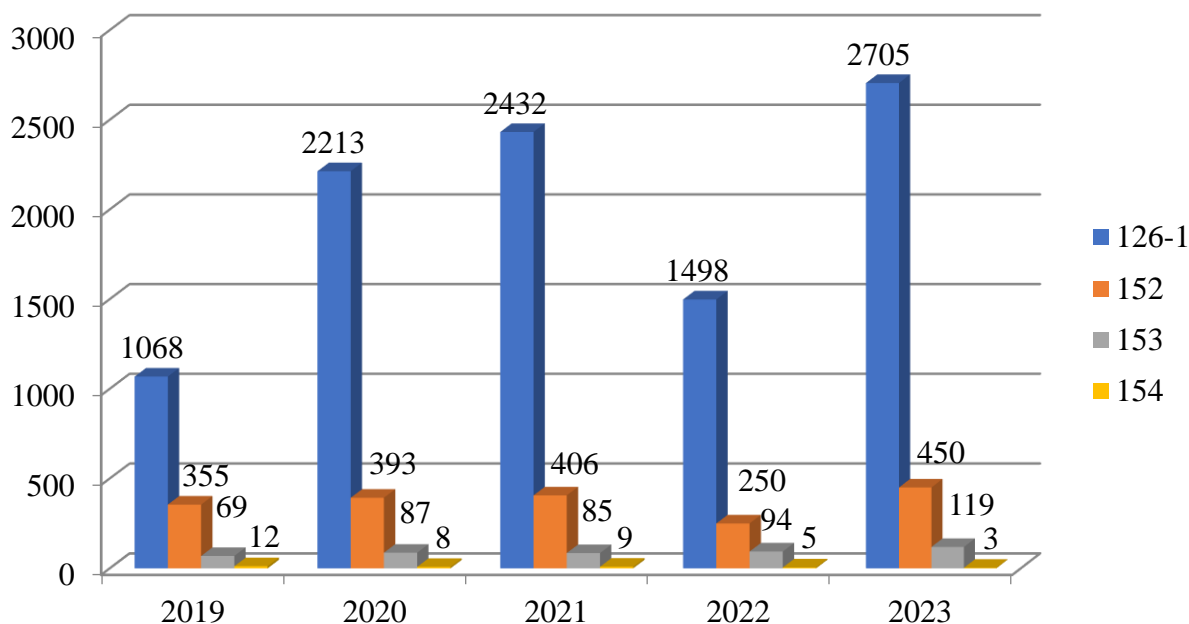


Рис. 1. Динаміка випадків домашнього насильства

Для отримання більш чіткого уявлення про внутрішню будову та якісний склад кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, розглянемо *структуру даного виду злочинності*.

Так, за даними Національної поліції у 2023 р. структура злочинів, пов'язаних з домашнім насильством виглядає наступним чином¹⁹ (рис. 2):

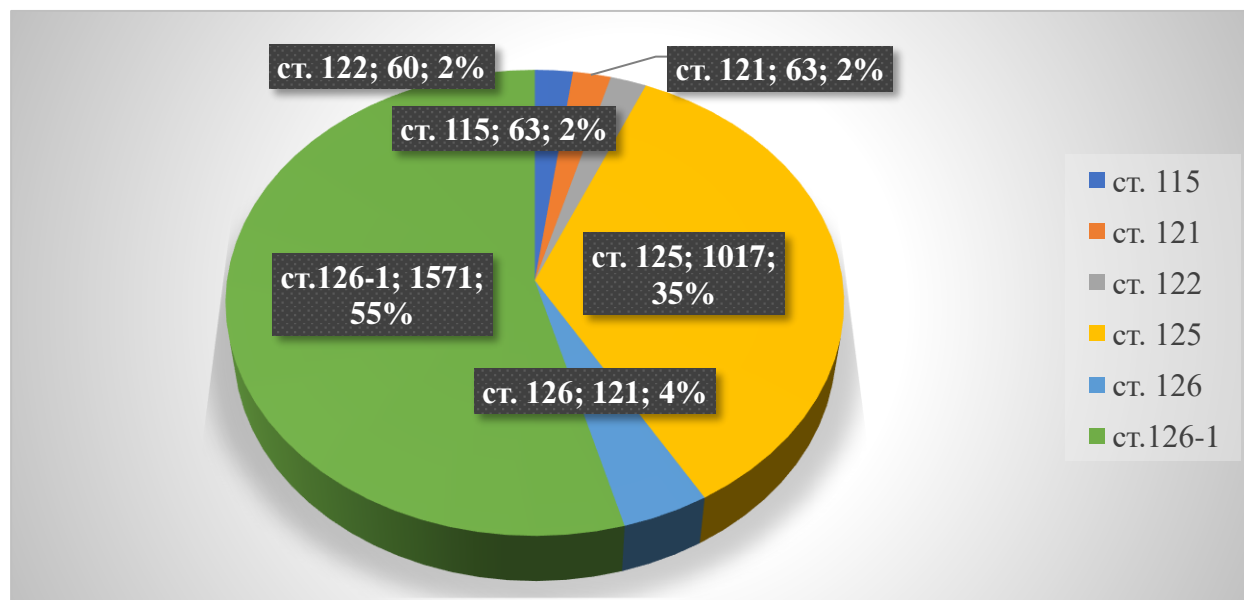


Рис. 2. Структура злочинів, пов'язаних домашнього насильства

¹⁹ Для побудови даного графіку використовувалися статистичні дані з Єдиного реєстру досудового розслідування кримінальних правопорушень, які обирались за відміткою «пов'язані з домашнім насильством».

Як видно з представленої діаграми в середині групи кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, переважає домашнє насильство (55 %) і легкі тілесні ушкодження (35 %). Разом із цим вчиняються побої та мордування, (4 %), а також умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, тяжкі тілесні ушкодження та умисне вбивство (по 2 % відповідно).

Водночас, аналіз вироків, винесених щодо злочинів, пов'язаних з домашнім насильством в період за 2017-2021 рр., дозволяє стверджувати, що 21 % всіх вироків винесені по ст. 126-1 КК, 11 % – ст. 152 КК, 10 % – ст. 153 КК та 7 % – ст. 127 КК. Тобто, судова практика, підтверджує статистичні дані правоохоронних органів щодо того, що найбільш поширеними проявами злочинами, пов'язаними з домашнім насильством є безпосередньо «Домашнє насильство» (ст. 126-1 КК), «Згвалтування» (ст. 152 КК), «Сексуальне насильство» (ст. 153 КК).

Під час вимірювання злочинності доцільним є з'ясування питомої ваги досліджуваної групи кримінальних правопорушень до загального показника злочинності. Розглянемо як змінювалась показник (питома вага) кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством.

Таблиця 2

Питома вага кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, і кримінальних правопорушень, вчинених стосовно жінок щодо загальної кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень за 2013-2023 роки

Показник	Роки										
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Всього обліковано КП	563560	529139	565182	592604	523911	487133	444130	360622	321443	362636	475595
Кількість КП, пов'язаних з домашнім насильством	2247	918	998	1292	1341	1586	2554	3972	4800	3 360	6 805
Питома вага (%)	0,003	0,001	0,002	0,002	0,002	0,003	0,005	0,011	0,014	0,9	1,4
Кількість КП вчинених стосовно жінок	Дані відсутні							73788	59491	58379	107500
Питома вага (%)	-							20,5	16,9	16,3	22,6

Як видно з наведеної таблиці, питома вага кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством протягом тривалого часу трималась на стабільно не високих показниках і складала в середньому 0,002 %. Однак у 2021 р. спостерігається суттєве збільшення питомої ваги (0,014) досліджуваної групи злочинів, паралельно зі зменшенням загальної

кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень. У 2022 р. тенденція до зростання зберігається і максимальний показник за останні 11 років спостерігаємо у 2023 р.: питома вага кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством перевищила показник в 1 % і становила 1,4 % від загальної кількості обліковуваних кримінальних правопорушень.

На нашу думку, це пов'язано із певними законодавчими змінами, зокрема доповнення КК України ст. 126-1 «Домашнє насильство». Наявність спеціальної норми, на наше переконання, могло суттєво вплинути на статистичний ландшафт злочинності в країні. Поряд з цим, можемо відмітити зростання питомої ваги²⁰.

Загалом/переважно у 2023 р питома вага кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством зросла на 1,3 %. Це в свою чергу свідчить не тільки про зростання абсолютної кількості цих злочинів, але про зростання їх питомої ваги в насильницькій злочинності та в групі кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи, проти статевої свободи та недоторканості особи. Зокрема, у 2021 р. питома вага згвалтування (ст. 152 КК) складає 43,6 % від загальної кількості кримінальних правопорушень проти статевої свободи та недоторканості особи. Домашнє насильства (ст. 126-1 КК) складає 6,6 % від загальної кількості злочинів проти життя та здоров'я особи. Також, питома вага торгівля людьми (ст. 149 КК) охоплює 30 % від усієї сукупності кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи.

Щодо характеру насильства, яке вчиняє інтимний партнер, то психологічне насильство складає 65 %, фізичне – 23 %, а сексуальне – 7 %. Найпоширенішою формою насильства, що вчиняється з боку інтимного партнера є психологічне насильство, 53 % якого проявляється в контролюванні поведінки потерпілої особи, 48 % – це жорстоке поводження, 21 % – економічне насильство, 8 % вже шантажування жінки шляхом використання її дітей / жорстокого поводження з її дітьми²¹.

Зауважимо, що до 2020 р. статистичні форми взагалі не накопичували інформацію щодо кількості жінок, які постраждали від кримінальних правопорушень. На нашу думку, це було суттєвим недоліком статистичних форм, оскільки відсутність інформації, сприяла тому, що проблема злочинності стосовно жінок була не видимою. Відповідно «жіночий фактор» не враховувався в планах профілактики злочинності. Це свідчить про те, що ставлення до жінок, як до потерпілих від кримінальних правопорушень було не досить серйозним, правоохоронці не вбачали нагальної проблеми в цьому.

²⁰ Руфанова В. Уголовно-правовая модель реагирования на домашнее насилие в Украине. *Вестник Академии правоохранительных органов*. 2022. № 3 (25). С. 53-59. URL : https://vestnikacademy.kz/?p=2260&lang=ru#flipbook-df_2604/7/

²¹ Добробут і безпека жінок. Дослідження насильства над жінками в Україні. Проведено піж керівництвом ОБСЄ. 2019. 120 с. URL : https://www.osce.org/files/f/documents/0/8/440_318_0.pdf.

Лише з 2020 р. коли почала накопичуватись та оприлюднюватись інформація про кількість правопорушень, у яких постраждалими є жінки, можемо говорити про поширеність, масштабність і системність такого/цього феномену, про що свідчать показники питомої ваги – 20,5 % від загальної кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень. Адже статистичні дані, дезагреговані за статтю, віковими та етнічними групами, формами інвалідності, географічним розташуванням і соціально-економічним становищем мають принципове значення для точної оцінки ситуації, що склалась стосовно жінок, гендерної нерівності, масштабів і характеру насильства над жінками. Відсутність таких даних суттєво затрудняє планування та реалізацію коригувальних дій.

Статистичні дані яскраво свідчать про те, що злочинність щодо жінок не лише не зменшується. Вона характеризується стрімкою динамікою до зростання та збільшенням питомої ваги злочинності щодо жінок у загальній структурі злочинності (2023 р. – 22,6 %, що демонструє зростання цього показник на 2,1 % порівняно з 2020 р.).

Важливим показником вимірювання злочинності є динаміка, яка дозволяє з'ясувати зміни рівня і структури теперішнього часу до її рівня та структури за попередні періоди. Саме динаміка дозволяє визначити як саме змінюється злочинність, які фактори на це впливають, сформулювати тенденції, які характеризують злочинність за досліджуваний відрізок часу.

Один із засновників наукової статистики А. Кетле припускав, що ґрунтуючись на даних попередніх років, можна розрахувати, скільки злочинів буде вчинено в наступні роки, їх структуру, демографічну характеристику злочинців тощо. На підставі вивчення статистики у дослідників з'являється можливість здійснювати припущення щодо перспектив розвитку злочинності в майбутньому.

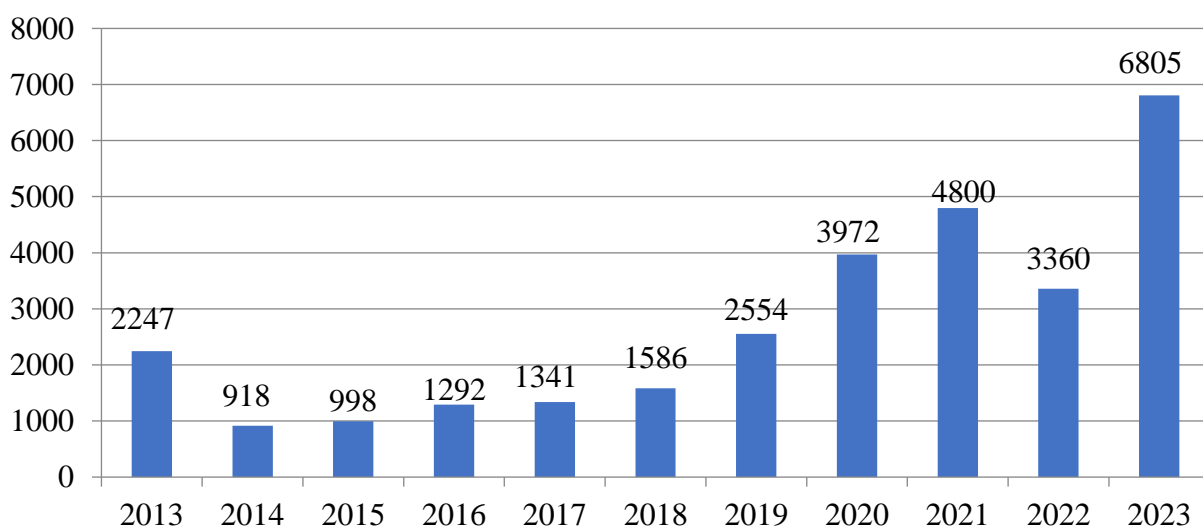


Рис. 3. Динаміка кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством за 2019-2023 рр.

Представлена гістограма демонструє, що поступове, щорічне зростання кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством. У 2022 р. відмічається зниження кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень на 1440 (-42,8 %), що пояснюється початком широкомасштабного вторгнення, масовим переміщенням населення країни, зокрема жінок з дітьми тощо. Однак, вже у 2023 р. відмічається сплеск злочинності і зростання на 3 445 (+50,6 %).

Характер злочинності визначається питомою вагою тяжких та особливо тяжких злочинів, а також суспільною небезпечністю осіб, які їх вчинили до загальної кількості злочинів та злочинців. Як зазначалося вище, поняття злочинів, пов'язаних із домашнім насильством може охоплювати широке коло кримінальних правопорушень і кваліфікуватися за різними статтями КК. Говорячи про основні склади злочинів, пов'язані з домашнім насильством, зазначимо, що за ступенем тяжкості переважна більшість є нетяжкими злочинами.



Рис. 4. Розподіл злочинів, пов'язаних із домашнім насильством, за ступенем тяжкості

За наведеної гістограми вбачається, що питома вага особливо тяжких злочинів складає 13 %, тяжких – 31 %, а нетяжкі – 56 %.

Щодо «ціни» злочинності, то це й показник є відображенням тієї шкоди та витрат суспільства, які є наслідком злочинних проявів. Експерти Фонду народонаселення ООН підрахували, що ціна насильства над жінками в Україні – це витрати держави і самої сім'ї (адміністративні витрати, втрата майна і працездатності), – становить близько 208 мільйонів у рік. Зокрема, за результатами міжнародних досліджень, 1 долар, вкладений у профілактику

насильства, дозволяє зекономити 15-20 доларів подальших витрат, викликаних цим явищем²².

Також, у 2007 р. із державного бюджету було витрачено приблизно 158 464 540 грн на реагування на зареєстровані випадки насильства в сім'ї²³. Загальна ж вартість зареєстрованих випадків насильства в сім'ї в 2007 р. становила 669 249 795, 24 грн., причому більшу частину витрат були змушені понести самі потерпілі. У структурі цих витрат, більшість становлять ті, що лягають безпосередньо на плечі жертви – пов'язані із втратою майна (42,2 %) і зі здоров'ям (19,3 %).

Постановою КМУ від 24 лютого 2021 р. № 145 затверджено «Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року». На реалізацію цієї програми затверджено фінансування з Державного бюджету на 5 років в розмірі 833 083,7 тис. грн. з них: 2021 р – 274 290 тис грн, 2022 р. – 261 187,7 тис грн, 2023 р. – 230 976,8 тис грн, 2024 р. – 33 165,5 тис грн, 2025 р. – 33 463,7 тис грн. Разом із видатками з місцевих бюджетів прогнозується витратити 1 224 366,6 тис грн за 5 років.

За рахунок цих витрат планується вжиття заходів, спрямованих на удосконалення системи запобігання та протидії насильству, формування в суспільстві нетерпимого ставлення до насильства та посилення готовності протидіяти його проявам, небайдужого ставлення до постраждалих осіб; запровадження системного реагування на насильство; надання доступних якісних соціальних послуг постраждалим особам; належного розслідування фактів домашнього насильства; притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміна їх поведінки на ненасильницьку; підвищення рівня поінформованості населення про форми, прояви, причини і наслідки домашнього насильства; забезпечення доступу до загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб для отримання соціальних послуг медичної, соціальної, психологічної допомоги, доступу до правосуддя та інших механізмів юридичного захисту; у разі потреби забезпечення тимчасового притулку для постраждалих осіб тощо²⁴.

Ці заходи об'єднують витрати як на превентивну діяльність у формі підвищення рівня поінформованості, встановлення причин та умов вчинення гендерно зумовленого насильства, так і конкретні заходи щодо відшкодування заподіяної шкоди та надання медичної, соціальної, психологічної допомоги,

²² Домашнє насильство: НЕ б'є – значить любить. URL : http://solon-rn.dp.gov.ua/OBLADM/solon_rda.nsf/docs/abafe4216c19a703c2258440004bb82f?OpenDocument&Click=&PrintForm.

²³ За даними дослідження «Ціна домашнього насильства». К. : МЖПЦ «Ла Страда Україна», 2007.

²⁴ Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року: Постанова КМУ від 24.02.2021 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#n16>.

доступу до правосуддя та інших механізмів юридичного захисту. Поряд з цим, вважаємо необхідним конкретизувати та чітко визначити обсяги фінансування за кожним напрямом. Це б забезпечило цільове використання бюджетних коштів та сприяло б якнайшвидшій реалізації запланованих заходів. Тобто, вище зазначені витрати, є лише частиною змісту, яке містить у собі кримінологічний показник «ціна злочинності».

Наступним показником злочинності та її частина, яка залишається прихованою від офіційної статистики та не відображена в інших формах обліку – це латентна (прихована) злочинність. Саме наявність латентної злочинності сприяє недостовірності, викривленості та неадекватному уявленню суспільства про реальний стан злочинності.

Історично так склалось, що про випадки насильства, що відбуваються в лоні родини не прийнято було повідомляти стороннім особам, вважалось що це справа родини, а також у свідомості міцно закріпився стереотип «не виносити сміття з родини». Це сприяло тому, що домашнє насильство було і є високолатентним кримінальним правопорушенням.

Відповідно до офіційних даних ВОЗ приблизно кожна 3 жінка (30 %) протягом життя стає жертвою фізичного чи/або сексуального насильства з боку інтимного партнера чи іншої особи. Переважно це є, насильством із боку інтимного партнера (27 %). Близько 28 % вбивств жінок вчиняють їх чоловіки²⁵.

В Україні кожні дві з трьох жінок зазнають психологічного насильства з боку інтимного партнера, і кожна четверта потерпає від фізичного насильства. Однак переважна більшість жертв такого насильства не звертається до поліції або інших організацій через сором і/або, страх перед кривдником, брак довіри до організацій, що мають надати жертвам підтримку й відповідні послуги, а також низький рівень обізнаності щодо прав та можливостей ними скористатися. Майже половина жінок, які повідомили поліцію про випадки насильства, лишилися незадоволеними результатом такого звернення.

За даними проведеного під керівництвом ОБСЄ дослідження «Добробут і безпека жінок» встановлено, що 52 % жінок, які зазнали насильства від іншої, ніж партнер особи; 81 % жінок, які зазнали насильства від нинішнього партнера та 67 % жінок, які зазнали насильства від попереднього партнера, не повідомляли про акти насильства, скоєних стосовно них, поліції чи іншій організації²⁶.

Половина (50 %) постраждалих жінок нікому не розповідала про найсерйозніший інцидент сексуального домагання, скоєний стосовно них після того, як це сталося. Ті постраждали, що розповідали, вирішили

²⁵ Violence against women. 2021. URL : <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>.

²⁶ Добробут і безпека жінок. Дослідження насильства над жінками в Україні. Проведено під керівництвом ОБСЄ. 2019. 120 с. URL : https://www.osce.org/files/f/documents/0/8/440318_0.pdf.

поговорити з другом/подругою або членом сім'ї, замість того, щоб звернутися до поліції або відповідної служби чи організації²⁷.

Основною причиною, чому жінки не повідомляють поліцію щодо свій найсерйозніший інцидент насильства/травмуючого інциденту насильства, скоєного стосовно них, було і є те, що постраждалі вирішили впоратися з цим самотійно чи вважали це сімейною справою. Серед інших причин:

- небажання, щоб хтось знав про це, вважаючи це особистим;
- думка, що це дрібниця;
- небажання, щоб у кривдника були неприємності з поліцією;
- страх перед партнером, фінансова залежність від кривдника тощо.

Фактори, що обумовлюють збереження високої латентності злочинів, пов'язаних із домашнім насильством, умовно можна поділити на суб'єктивні та об'єктивні.

Суб'єктивні причини латентності: сором, страх розголосу, невпевненість у собі, стереотипні уявлення про те, що це сімейна справа, несприйняття насильства відносно себе як реальної особи, неусвідомлення того, що стосовно жертви вчиняється злочин, страх зазнати ще більшого насильства від кривдника, страх, що її будуть звинувачувати у тому, що вона сама є винною в тому, що до неї застосували насильство (віктимблейдінг), відсутність довіри до правоохоронних органів.

Об'єктивними причинами латентності можуть бути:

- існування дискримінації в суспільстві, недостатня компетентність поліцейських;
- не серйозне ставлення до справ щодо гендерного насильства;
- існування стереотипних уявлень у представників кримінальної юстиції щодо того, що ці справи не варті уваги і мають вирішуватися в родині;
- відсутність напрацьованої судової практики щодо справ даної категорії;
- толерантне ставлення суспільства до насильства;
- відсутність належної просвітницької діяльності про захист та способи реагування у випадку насильства тощо.

З метою зниження рівня латентності злочинів, пов'язаних з домашнім насильством, доцільно вживати наступних заходів:

- проводити соціологічні опитування про факти домашнього насильства у потенційних постраждалих;
- здійснювати експертне опитування представників кримінальної юстиції;
- порівнювати статистичні дані та матеріали судової практики щодо кількості справ, які доходять до суду;
- аналізувати матеріали прокурорських та відомчих перевірок, співвідносити їх зі статистичними показниками злочинності, з'ясовувати скільки проваджень минулих років і по скільки з них не направлено до суду;

²⁷ Там само.

- аналізувати ефективність діяльності поліції, прокуратури та суду на предмет реального притягнення кривдника до відповідальності;
- детально вивчати під час досудового розслідування факти вчиненого кримінального правопорушення, спосіб, розмір і характер заподіяної шкоди, причини та умови його вивчення;
- вивчати прокуратурою матеріали, у яких було відмовлено порушенні кримінального провадження на підставі відсутності події кримінального правопорушення та за відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення (п. п. 1,2 ст. 284 КПК України)²⁸;
- вивчати матеріали соціальних служб про родини, в яких потенційно може вчинятися домашнє насильство;
- аналізувати та співвідносити статистичні та аналітичні матеріали правоохоронних, судових і громадських організацій, засобів масової інформації тощо.

²⁸ Кримінально-процесуальний кодекс України: Закон України від 03.04.2012 р. № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

4. ПОВНОВАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ



Рис. 5. Показники діяльності органів поліції щодо запобігання домашньому насильству у 2023 році

Відповідно до ст. 10 Закону України «про запобігання та протидію домашньому насильству», працівники поліції наділені наступними повноваженнями щодо запобігання та протидії домашньому насильству:

- 1) виявляти факти домашнього насильства та своєчасне реагування на них;
- 2) приймати та проводити розгляд заяв і повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України;
- 3) інформувати постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;
- 4) виносити термінові заборонні приписи стосовно кривдників;
- 5) ставити кривдника на профілактичний облік та проводити з ним профілактичну роботу у визначеному законодавством порядку;
- 6) здійснювати контроль за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії;

7) анулювати дозволи на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучати зброю та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством;

8) взаємодіяти з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

9) звітувати центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

У своїй діяльності працівники поліції реалізують свої повноваження у сфері запобігання та протидії домашньому насильству з урахуванням положень міжнародних стандартів реагування правоохоронних органів на випадки домашнього насильства та оцінки ризиків.

ВАЖЛИВО!

Поліцейські мають право заходити до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи.

Терміновий заборонний припис є спеціальним заходом протидії домашньому насильству, вноситься кривднику уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення.

Заходи:

зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи;

заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи;

заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою.

Терміновий заборонний припис вноситься:

- 1) за заявою постраждалої особи
- 2) за власною ініціативою працівником уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України за результатами оцінки ризиків;
- 3) строком до 10 діб.

Для кожного працівника поліції, який приймає рішення про винесення термінового заборонного припису пріоритетом є **безпека постраждалої особи**. Причому ця вимога поширюється також на місце спільного проживання (перебування) постраждалої особи та кривдника незалежно від їхніх майнових прав на відповідне житлове приміщення

Працівники поліції можуть у встановленому законом порядку застосовувати поліцейські заходи примусу для виселення з житлового приміщення кривдника, якщо терміновий заборонний припис передбачає зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, а кривдник відмовляється добровільно його залишити.

Якщо кривдником є особа, яка на день винесення заборонного припису не досягла вісімнадцятирічного віку та має спільне місце проживання (перебування) із постраждалою особою, терміновий заборонний припис не може містити такі заходи як зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи та заборона на вхід і перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи.

Терміновий заборонний припис вручається кривднику, його копія – постраждалій особі або представнику постраждалої особи²⁹.

Профілактичний облік кривдників.

Профілактичний облік кривдників та профілактична робота з ними в органах Національної поліції України здійснюються уповноваженим підрозділом органів Національної поліції України.

Профілактичний облік – здійснення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України організаційно-практичних заходів щодо контролю за поведінкою кривдника з метою недопущення повторного вчинення домашнього насильства; за дотриманням ним тимчасових обмежень його прав і виконанням обов'язків, покладених на нього у зв'язку зі вчиненням домашнього насильства³⁰.

Підстави для поставлення кривдника на профілактичний облік:

- складений відносно кривдника адміністративний протокол про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 173-2 КУпАП;
- винесений відносно кривдника терміновий заборонний припис;
- рішення суду про видачу обмежувального припису кривднику;
- рішення суду про накладення адміністративного стягнення за адміністративне правопорушення, передбачене статтею 173-2 КУпАП;

²⁹ Про запобігання та протидію домашньому насильству. Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

³⁰ Там само.

- відкриття кримінального провадження стосовно кривдника у зв'язку з вчиненням ним домашнього насильства чи насильства за ознакою статі;
- повідомлення установи виконання покарань про звільнення від відбування покарання кривдника, засудженого за вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі³¹.

³¹ Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України: Наказ МВС від 25.02.2019 р. № 124. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0270-19#n14>.

Для нотаток

Навчальне видання

**Руфанова Вікторія Миколаївна
Шевченко Сергій Іванович
Шаблистий Володимир Вікторович**

**ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИНАМ,
ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ**

Методичні рекомендації

Редактор, оригінал-макет – *А. В. Самотуга*
Редактор *Н. В. Леонова*

Підп. до друку 16.10.2024. Формат 60x84/16. Друк – цифровий.
Гарнітура – Times New Roman. Ум.-друк. арк. 1,63. Обл.-вид. арк. 1,75.

Надруковано у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, sed@dduvs.edu.ua
Свідоцтво про внесення до державного реєстру ДК № 8112 від 13.06.2024